

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

کاهش پرخاشگری و مشکلات اخلاقی دانش آموز مهدی پایه پنجم مدرسه شهید جلیل کوهی

میثم قدسی

کارشناس ارشد جامعه شناسی، دانشگاه آزاد واحد آشتیان

اداره آموزش و پرورش شهرستان ایلام، آموزشگاه یاسر

ghodsymeysam@yahoo.com

۰۹۱۸۵۱۲۳۳۲۹۶

چکیده

این آموزش پژوهی با هدف کاهش پرخاشگری و مشکلات اخلاقی دانش آموز مدرسه شهید جلیل کوهی بنام مهدی در پایه ی پنجم ابتدایی بوده است. روش تدوین پژوهش از نوع کیفی توصیفی بوده است. یافته ها با استفاده از تکنیک های مشاهده، مصاحبه و اسنادی صورت گرفت. یافته ها حاکی از این بود که از بررسی ها و راه حل ها آنها می توان نتیجه گرفت که رابطه صمیمی والدین و اولیا با دانش آموز و برگزاری اردو فضای سالم و شاداب می تواند هم از نظر جسمی و هم از نظر روحی برای دانش آموزان مفید باشد. مربی متخصص و با تجربه می تواند از نظر روحی و روانی و رفتاری به دانش آموزان کمک کند. ایجاد و توسعه ی کلاس های ورزشی برای پر کردن اوقات فراغت باعث شادابی و نشاط و کم کردن پرخاشگری می شود. اگر والدین دانش آموز مهارت های لازم در خصوص فرزند پروری را دیده باشند و رابطه اولیاء با مدرسه بیشتر باشد دانش آموزان موفق تر و سالم تر هستند. اگر جلسه های شورای معلمان در رابطه با مشکلات درسی و روحی و روانی دانش آموزان باشد جامعه ی موفق تری خواهیم داشت. در نهایت مشکلات پرخاشگری دانش آموز مذکور با انجام راه حل های اجرایی کاهش یافته و محقق توانست تغییر رفتاری را در دانش آموز اعمال کند.

واژگان کلیدی: پرخاشگری، مشکلات اخلاقی، دانش آموز

معرفی موقعیت: (تحلیل موقعیت)

اینجانب میثم قدسی آموزگار حق التدریسی مقطع ششم ابتدایی آموزشگاه شهید جلیل کوهی روستای چالانچی از توابع شهرستان ایوان می باشم که سابقه خدمت در آموزش و پرورش دارم. آموزشگاه واقع در روستای چالانچی از حیث موقعیت مکانی در ضلع غربی روستا و در کنار مسجد امام حسین (ع) بوده و اکثراً خانوارهای روستا به شغل دامداری و کشاورزی مشغول اند. این روستا به لحاظ سیاسی ۹۹ درصد در انتخابات شرکت دارند و به لحاظ اجتماعی در فعالیتهای فرهنگی و اجتماعی منسجم و دارای وحدت هستند.

مدرسه موردنظر در سال ۱۳۶۰ در روستای چالانچی ساخته شد که دارای دو ساختمان می باشد ساختمان اول دارای سه اتاق و ساختمان دوم دارای ۴ اتاق بوده که یک دفتر، یک انباری، و ۵ اتاق نیز به کلاس ها اختصاص دارد. سرویس بهداشتی مدرسه نیز در داخل حیاط و نزدیک درب بیرونی مدرسه می باشد. هم چنین مدرسه دارای حیاطی به میزان ۵۰۰ متر و دارای یک درب ورودی است. مدرسه یک طبقه ای و دارای ساختمان آجری است که سفیدکاری و رنگ کاری شده است. با وجود امکانات کلاس ها مدرسه از لحاظ آزمایشگاهی فاقد اتاق آزمایشگاه می باشد. مدرسه مذکور تعداد ۴۵ دانش آموز در مقاطع ابتدایی دارد. بطوریکه ۷ نفر کلاس اول، ۸ نفر کلاس دوم، ۵ نفر کلاس سوم، ۵ نفر کلاس چهارم ۱۰ نفر کلاس پنجم و ۱۰ نفر کلاس ششم می باشند. در این میان ۳۳ نفر از دانش آموزان دختر و ۱۲ نفر پسر هستند.

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

توصیف موضوع

در سال تحصیلی اخیر نکته‌ای که توجه مرا به خود جلب نمود پرخاشگری یکی از دانش‌آموزان به نام مهدی بود. مهدی دانش‌آموز مقطع پنجم ابتدایی است. با توجه به شواهدی که داشته‌ام مسئله موردنظر که مشکل اخلاقی و انضباطی دانش‌آموزان به شرح ذیل بود. در روزهای آغازین سال تحصیلی متوجه برخی پرخاشگری و بی‌انگیزگی‌هایی از جانب تعدادی از دانش‌آموزان مخصوصاً مهدی شدم. اما بعد از دو سه روز از سال تحصیلی متوجه شدم که مهدی کمی آرام‌تر و متمایل‌تر به مدرسه شده بود و کمی جو مدرسه را به دوستی پیش می‌رود و به این نتیجه رسیدم که می‌توان از در دوستی با ایشان وارد شد.

برای این کار ترجیح دادم در رابطه با پرخاشگری مهدی نخست با خود دانش‌آموزان صحبت کنم تا نظر خود را بگویند. بنا بر گفته دانش‌آموزان و همچنین مهدی مشخص بود تأثیر منفی روی اخلاق دانش‌آموزان گذاشته است، به‌خاطر اینکه در خانه آرامش نداشته در مدرسه مدام به دانش‌آموزان پرخاشگری می‌کردند. با توجه به اینکه خودم به‌تنهایی نمی‌توانستم مشکل دانش‌آموز را حل کنم و با مدیر و معاون هم در زنگ‌های صبحگاه و مراسم دیگر ارتباط داشتم. تصمیم گرفتم از همه کمک بگیرم. در مرحله دوم با مدیر مدرسه صحبت‌هایی داشتم و سؤال از پرخاشگری مهدی پرسیدم. مدیر اظهار داشتند که مهدی به بهانه‌های مختلف دوست دارد دانش‌آموزان دیگر را اذیت کرده و با پرخاشگری نظم کلاس را به هم بزند مدیر هم از اخلاق و پرخاشگری مهدی راضی نبود و می‌گفت در مراسم صبحگاه یا مراسم مختلفی که برگزار می‌شود بی‌نظمی به وجود می‌آورد. از دانش‌آموزان مدرسه در زنگ تفریح سؤالاتی در مورد مهدی پرسیدم. تعداد زیادی شکایت داشتند و عده کمی تا حدودی راضی بودند. در جلسه شورای آموزگاران مشکل دانش‌آموزان مطرح گردید. روی هم‌رفته آموزگاران راضی نبودند. به‌منظور مذاقه در اصل مشکل مهدی با وی صحبت کردم و سؤالاتی از وی کردم از جمله: آیا از نظر اقتصادی وضع خوبی دارید؟ رابطه والدین با شما چگونه است؟ ارتباط پدر و مادر با هم چگونه است؟ رفتارت با بقیه افراد خانواده چگونه است؟ آیا اوقات فراغت به تفریح و گردش می‌روید؟ چند تا فرزند هستید؟ شما فرزند چندم هستید؟ سطح تحصیلات پدر و مادر چقدر است؟

از کل صحبت‌های مهدی نتیجه گرفتم که از نظر مالی وضع خوبی ندارد و خانواده‌اش کم‌سواد هستند و پدرش هم پرخاشگر است و با بقیه افراد خانواده هم بداخلاقی می‌کند و رفتار او در فرزندشان تأثیر گذاشته و اصلاً با اعضای خانواده به تفریح و گردش نمی‌روند و از نظر اخلاقی به تربیت اخلاقی فرزندانش توجهی ندارد و از لحاظ امنیتی این دانش‌آموز در خانه احساس آرامش ندارد. با توجه به این مشکل با همکاری بقیه همکاران و با کمک گرفتن از مشاور اداره، خانواده دانش‌آموز و مطالعه کتاب‌های گوناگون تصمیم به حل مشکل گرفتم. مشکل چنان‌که قبلاً ذکر شد پرخاشگری و بدرفتاری مهدی بود و من در صدد پیدا کردن معضل این کلاس برآمدم و برای رسیدن به راه‌های مطلوب از سؤالات زیر استفاده کردم که به شرح ذیل می‌باشد:

- ۱- چه عواملی باعث شده است که مهدی این‌قدر گستاخ و بداخلاق شود؟
  - ۲- چرا مهدی در مدرسه و کلاس‌ها تمایلی به بهبود وضعیت رفتاری خود در کلاس ندارد؟
  - ۳- چگونه می‌توانم این وضعیت نامطلوب را به سمت وضعیت مطلوب سوق دهم؟
  - ۴- چه کسانی می‌توانند مرا در رسیدن به هدفم (راهکاری برای بهبود اوضاع در کلاس‌ها) کمک کنند؟
  - ۵- نقطه شروع کجاست تا بتوانم مهدی را به بهبود اوضاع سوق دهم؟
  - ۶- از چه زمانی می‌توانم اقدامات لازم را در بهبود وضع مهدی اجرا کنم؟
- با توجه به شواهد موجود برای پاسخ به ۶ پرسش این استنباط به دست آمد که عواملی که مهدی را این‌گونه گستاخ و بداخلاق نموده شامل عدم آگاهی بچه‌ها از اینکه این‌گونه رفتارهای آنها چقدر ممکن است در نگرش و دیدگاه دیگران نسبت به آنها و...

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

گران تمام شود. علت دیگر این بود که اولیای مدرسه نقطه‌های مثبت رفتاری بچه‌ها را نمی‌دیدند و مدام انگشت روی نقاط ضعف آنها می‌گذاشتند و دائم به قول خود دانش‌آموزان سر هر مسئله‌ای به آنها گیر می‌دادند. به حدی که بچه‌ها اعتقاد داشتند سال تحصیلی که تمام است و هر چه بوده گذشته و این مدت باقی مانده هم با بی‌خیالی می‌گذرد. به این نتیجه رسیدم که از جمله افرادی که می‌توانند مرا در امر رسیدن به راهکارهای مطلوب یاری دهند، در هر مرحله‌ای خود بچه‌ها و والدین آنها هستند و بعد از ایشان اولیای مدرسه، معلمان و مدیر و برای رسیدن به هدفم با افراد ذی‌صلاح مشورت کردم.

بازنگری

در استنباط فوق عواملی که سبب بداخلاقی مهدی شده بود عدم آگاهی از رفتار و ۲- نگاه معلمان که همیشه بر نکات منفی دانش‌آموزان تاکید می‌کند با توجه به اینکه اینجانب با دانش‌آموز مربوطه، و همکاران نیز صحبت‌هایی داشتم. متوجه شدم که فرضیه‌ی دوم که ناشی از نحوه نگاه معلمان و تاکید بر نقاط ضعف دانش‌آموزان است رد می‌شود و نظر معلمان بر نقاط ضعف و قوت دانش‌آموزان بوده است. در مورد فرضیه دیگر با توجه به شواهد موجود و مطالعات خودم و صحبت‌های گروهی با دانش‌آموزان و معلمان بدست آمد این فرضیه که شامل عدم آگاهی بچه‌ها از اینکه این‌گونه رفتارهای آنها چقدر ممکن است در نگرش و دیدگاه دیگران نسبت به آنها و... گران تمام شود مورد تایید قرار گرفت.

دانش‌آموز موجود در این آموزش پژوهی دچار نوعی بداخلاقی و بی‌انگیزگی و افت تحصیلی می‌باشد با خانواده خود فرصت برقراری ارتباط صمیمانه و تفریح رفتن و... برقرار نمی‌کند که در طولانی مدت آثار مخرب روحی و روانی و گریز از مدرسه را به دنبال خواهد داشت.

شناخت سریع رفتارهای نا به‌هنجار دانش‌آموز و اقدام سریع برای رفع آن بایستی در اولویت قرار گیرد چنانچه می‌دانیم بداخلاقی و مشکلات رفتاری دانش‌آموز در اثر عواملی پدید می‌آید که مجموعه آن به خانواده والدین معلمان و همسالان برمی‌گردد که با برقراری ارتباط صمیمانه و برطرف کردن نیازهای روانی و عاطفی دانش‌آموز و تقویت اعتماد به نفس وی و گردش و تفریح با والدین می‌تواند در رفع مشکل بسیار کمک‌کننده باشد و آن را مرتفع سازد.

هدف کلی

هدف کلی در این آموزش پژوهی بررسی چگونگی کاهش و برطرف کردن پرخاشگری و مشکلات اخلاقی دانش‌آموز پایه پنجم ابتدایی و ارائه راهکارهایی به منظور رفع آنها در سال ۱۴۰۰ می‌باشد.

اهداف جزئی

شناسایی راهکارهای رفع و کاهش پرخاشگری دانش‌آموز؛
شناسایی راهکارهای رفع و کاهش ناسازگاری دانش‌آموز.

اهداف کاربردی

ارائه راهکارهای عملی شناسایی شده به منظور رفع مشکل دانش‌آموز

سوالات

چه راهکارهایی در جهت کاهش پرخاشگری دانش‌آموز وجود دارد؟
چه راهکارهایی در جهت کاهش و رفع ناسازگاری دانش‌آموز وجود دارد؟

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

تبیین مسئله شناسایی شده

امروزه در اکثر جوامع پدیده‌ای به نام پرخاشگری کودکان رواج زیادی پیدا کرده است. این پدیده اکثر والدین و معلمان را نگران کرده است و همه سعی دارند به نحوی این مسئله را کنترل کنند. بارون (۱۹۹۱) معتقد است که واژه ی پرخاشگری زیر مجموعه ی اختلال سلوک^۱ از ریشه ی لاتین (Aggredi) مشتق شده که به معنای پیش رفتن و نزدیک شدن به هدفی می‌باشد. اما روان‌شناسان اجتماعی پرخاشگری را مشتمل بر رفتارهایی می‌دانند که فرد به خود یا دیگران آزار جسمانی وارد می‌کند. به عبارت دیگر پرخاشگری یعنی تحمیل عمدی برخی از شکل های صدمه و آسیب به خود یا دیگران (ترخان، ۱۳۸۵). اسکودلسکی^۲ و همکاران (۲۰۰۳) معتقد هستند که پرخاشگری حالت منفی ذهنی همراه با نقص ها و انحرافات شناختی و رفتارهای ناسازگارانه است. روان‌شناسان اجتماعی سعی می‌کنند پرخاشگری را بر اساس ریشه های آن مطالعه کنند تا بتوانند بر اساس آن صلح بیشتری در جامعه به وجود آورند. بر این اساس می‌توان پرخاشگری را به دو دسته ی کلی پرخاشگری خشکینانه و پرخاشگری وسیله‌ای تقسیم کرد: پرخاشگری خشکینانه به صورت تند و تکانه ای و فوری انجام می‌شود. و هدف اصلی آن درد در دیگران است. پرخاشگری وسیله‌ای به صورت آرام و در شکل پیشرفته خود برنامه ریزی شده و انجام می‌شود. در پرخاشگری وسیله‌ای هدف اصلی به دست آوردن یک چیز خواستنی است. (اسماعیلی و همکاران، ۱۳۸۵).

در اوایل سال‌های دبستانی و ابتدایی دو نوع پرخاشگری پدیدار می‌شود رایج‌ترین نوع پرخاشگری وسیله‌ای است. در این نوع پرخاشگری کودکان اگر شی امتیاز یا چیزی را می‌خواهند برای بدست آوردن آن به فردی که سر راه آنهاست حمله ور می‌شوند. یا بر سر او فریاد می‌کشند. نوع دگر پرخاشگری خصمانه است که در این نوع کودک به دیگری آسیب می‌رساند. پرخاشگری خصمانه دو حالت دارد. حالت اول که پرخاشگری آشکار است؛ کودک به دیگران صدمه بدنی وارد می‌کند یا او را به چنین صدمه‌ای تهدید می‌کند. مثلاً کتک زدن، لگدزدن، یا تهدیدکردن یک همسال به کتک زدن، نوع دوم پرخاشگری رابطه‌ای است که به صورت محرومیت اجتماعی و شایعه‌پراکنی رخ می‌دهد و به رابطه همسالان آسیب می‌رساند (لورای، ۲۰۰۱).

منشأ غریزی و فطری پرخاشگری در کودکان

طفل به همراه تولد خود این حالت را دارد و آماده پرخاشگری است که جلوه آن به صورت جنگ، دفاع، نزاع‌های شخصی و درگیری‌های جمعی در افراد دیده می‌شود (کهندل و همکاران، ۱۳۹۴: ۷). گروهی از روان‌شناسان این حالت را ناشی از آموخته‌های اجتماعی و مکتوبات آن می‌دانند و می‌گویند: نارضایتی فرد از محیط و اطرافیان و عقده‌هایی که از پدر و مادر، مدیر، معلم و مدرسه دارد سبب پیدایش این حالت و عقده در فرد می‌شود (همان: ۸). شاید بهترین نظر این باشد که بگوییم این حالت در افراد دارای ریشه و منشأ غریزی و اجتماعی است بدین معنی که اصل آن در افراد غریزی است. در همه افراد کم‌وبیش به صورت آشکار و نهان وجود دارد ولی به تدریج و بر اثر اکتساب، دامنه آن گسترده خواهد شد (همان: ۹).

کمبود توجه و عاطفه

خصوصاً در هنگام کودکی و نیز طرد کودک از سوی والدین یا جدایی آنها که سبب احساس ناامنی در فرد می‌شود. همچنین غیبت پدر یا اعتیاد والدین عاملی است در جهت تشدید رفتارهای پرخاشگرانه (همان: ۹). برخی از روان‌شناسان پرخاشگری را رفتاری می‌دانند که به دیگران آسیب می‌رساند یا بالقوه می‌تواند آسیب برساند. پرخاشگری ممکن است بدنی، لفظی یا به صورت تجاوز به حقوق دیگران باشد این روان‌شناسان بین پرخاشگری وسیله‌ای و پرخاشگری خصمانه تمایز قائل شده‌اند (همان: ۹). صاحب

^۱ Conduct disorder

^۲ Scudilski

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

نظران حوزه علوم اجتماعی در مورد پرخاشگری به دو گروه تقسیم شده‌اند گروهی معتقدند که پرخاشگری ذاتی و فطری است و گروهی دیگر آن را حاصل عوامل اجتماعی در نتیجه اکتسابی می‌دانند و هر دو گروه برای تائید نظریات خود شواهد و دلایلی را مطرح می‌کنند (همان: ۹).

تفاوت های جنسیتی

پسرها پرخاشگرتر از دخترها هستند. این تفاوت در غالب فرهنگ ها و تقریباً در همه سنین و نیز در غالب حیوانات دیده می‌شود. پسرهای بیش از دخترها پرخاشگری بدنی و لفظی دارند. از سال دوم زندگی این تفاوت ها آشکار می‌شود. براساس مطالعات مشاهده ای در مورد کودکان نوپای بین سنین ۱ تا ۲ سال تفاوت های جنسیتی از لحاظ تعداد پرخاشگری بعد از ۱۸ ماهگی ظاهر می‌شود و قبل از آن اثری از آن نیست. پسرها به خصوص وقتی که به آنان حمله می‌شود یا کسی مزاحم کارهایشان می‌شود تلافی می‌کنند (نورادی و همکاران، ۱۳۹۰: ۲).

عوامل خانوادگی

عوامل خانوادگی به عنوان یکسری از عوامل محیطی در بررسی عوامل تربیتی افراد موثر می‌باشند، چرا که خانواده به عنوان اولین محیط اجتماعی زندگی افراد بسیار حائز اهمیت می‌باشد و خیلی از چیزها را افراد در سال‌های اولیه حیات اجتماعی خود در آن می‌آموزند. خانواده می‌تواند از جهات مختلف موجب بروز یا تشدید پرخاشگری شود که مهم‌ترین این عوامل عبارت‌اند از:

۱) نحوه برخورد والدین با نیازهای کودک: معمولاً کودکی که وسایل و اسباب بازی مورد علاقه خود را در دست دیگری می‌بیند برانگیخته می‌شود و در صدر گرفتن آن حتی با اعمال خشونت می‌شود. تجربه نشانگر آن است که چنانچه در کودکی همیشه توقعات و انتظارات فرد برآورده شده باشد او بیشتر از کسانی که توقعات و انتظاراتشان برآورده نشده‌است خشمگین و پرخاشگر می‌شود.

۲) وجود الگوهای نامناسب: داشتن الگوی مناسب در زندگی یکی از نیازهای انسان است زیرا انسان‌ها علاقه مند هستند که رفتار و کردار خود را مطابق با کسی که مورد علاقه خودشان است انجام دهند و چنین کسانی را راهنما و الگوی زندگی خود قرار دهند بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که بیشتر کودکان پرخاشگر والدین خشن و متخاصمی داشته‌اند یعنی نه تنها کودک آنها از محبت لازم برخوردار نبود از الگوی پرخاشگری موجود در خانواده نیز تأثیر پذیرفته بود. دیکتاتوری خانوادگی که تابع اصول دیکتاتوری هستند معمولاً رشد فرزندان‌شان را محدود می‌کند در این نوع از خانواده یک نفر حاکم بر اعمال و رفتار دیگران است که غالباً پدر چنین نقشی را دارد اما گاهی اوقات مادر، خواهران و برادران بزرگ‌تر نیز با دیکتاتوری رفتار می‌کنند در این گونه خانواده‌ها فرد دیکتاتور تصمیم می‌گیرد، هدف تعیین می‌کند، راه نشان می‌دهد، وظیفه معلوم می‌کند، برنامه می‌ریزد و همه باید به طور مطلق مطابق میل او رفتار کند و حق اظهارنظر از آن اوست. بچه‌هایی که در محیط دیکتاتوری پرورش پیدا می‌کنند ظاهراً حالت تسلیم و اطاعت در رفتارشان مشاهده می‌شود و همین حالت آنها را به هیجان و اضطراب وا می‌دارد. این بچه‌ها در مقابل دیگران حالت دشمنی و خصومت به خود می‌گیرند و به بچه‌های هم سن و سال خود یا کمتر از خود صدمه می‌رسانند این افراد از تعصب خاصی نیز برخوردارند و از به سر بردن با دیگران عاجز هستند، در کارهای گروهی نمی‌توانند شرکت کنند و از اعتماد به نفس ضعیفی برخوردارند و در امور زندگی‌شان بی‌لیاقتی خود را نشان می‌دهند و اغلب در کارها با شکست روبرو می‌شوند.

۳) تأثیر رفتار پرخاشگرانه: عده‌ای از افراد پرخاشگر و زورگویی را تفریح نمی‌کنند بلکه آنرا نشانه شهامت و قدرت خود می‌دانند این افراد اعمال پرخاشگرانه خود و دیگران را مثبت موجه و حتی لازم می‌دانند و به آن صحنه می‌گذارند.

۴) تشویق رفتار پرخاشگرانه: در مواقعی که رفتار پرخاشگرانه توسط والدین و دیگر افراد سبب تقویت مثبت و تثبیت این رفتار می‌شود. گاه با والدین یا مربیانی روبرو می‌شویم که به بهانه آموزش دفاع از خود به کودکی می‌گویند «از کی نخوری» «توسری

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

نخوری» ... که به طور وضوح به جای نشان دادن رفتارهای منطقی در مقابل برخورد با موانع شخصی را به پرخاشگری بی مورد تشویق می کنند.

۵) تنبیه والدین و مربیان: والدین و مربیان که در برابر پرخاشگری و خشونت کودک عصبانی می شوند به صورت پرخاشگرانه او را تنبیه می کنند از تشدید این رفتار در او موثرند در چنین مواقعی تنبیه عامل فزاینده و تقویت کننده پرخاشگری است زیرا علاوه بر اینکه سبب خشم و احتمالاً پرخاشگری کودک می شود، شخص تنبیه کننده الگوی نامناسبی برای پرخاشگری کودک می شود (همان: ۳).

راهکارهای لازم برای کنترل پرخاشگری

۱- صمیمیت، امری لازم و ضروری است زیرا سهم مهمی در کاهش خشونت دارد بسیاری از رفتارهای خشونت آمیز به این دلیل است که صمیمیت بین طرفین وجود ندارد. صمیمیت هنگامی افزایش می یابد که افراد خانواده در امور زندگی با یکدیگر مشارکت داشته باشند. همچنین اعتماد و اطمینان در مشارکت بین اعضای خانواده باعث صمیمیت می شود.

۲- تامل و سکوت، یکی از بهترین راههای کنترل خشونت در خانواده کنترل رفتار خویشتن در مواقعی است که یکی از اعضای خانواده به تحریک دیگری بپردازد. بهترین شگرد در این هنگام آن است که دیگران سکونت اختیار کنند تا آن فرد هم آرامش پیدا کند سپس در یک فرصت مناسب با هم به بحث و بررسی بپردازند.

۳- تخلیه یعنی اینکه به طور مستقیم جواب خشونت را ندهیم. تحقیقات جدید نشان می دهد که پرخاشگری حلاکی و حتی فیزیکی علاوه بر اینکه خشم را کاهش نمی دهد بلکه باعث افزایش آن نیز می شود.

۴- مدل پرخاشگری غیر پرخاشگرانه (قدم زدن و...)، تحقیقات نشان داده که افرادی عادی که پرخاشگری خود بدون رفتار پرخاشگرانه بروز دادند بعد از این کار سطح کمتری از پرخاشگری را داشته اند ولی به طور کل این روش هم زیاد موثر نیست

۵- تنبیه، در طول تاریخ یکی از وسایل اجتماعی برای کم کردن میزان خشونت تنبیه بوده است که توسط آن جلوی تجاوز خشونت و دیگر رفتارهای پرخاشگرانه را می گرفتند ولی در حال حاضر علما معتقدند که تنبیه به طور موقت جلوی خشونت حاضر را می گیرد و برعکس در طولانی مدت به طور مستقیم باعث تقویت آن می شود در حال حاضر تنبیه بدنی از طرف سازمان بهداشت جهانی ممنوع شده است.

۶- صحبت کردن در مورد مشکل، بهترین روش برای کاهش پرخاشگری صحبت کردن در مورد آن است این تکنیک به طور عملی به دو صورت عملی است ولی اینکه در لحظه ای که پرخاشگری به حد اعلا می رسد یکی از طرفین سکوت اختیار کند و سعی کند غائله را ختم کند ولی بعد از اینکه طرفین آرام شدند و مدتی نیز گذشت با خونسردی مطالب را با یکدیگر در میان می گذارند و آن را حل و فصل می کنند.

اکنون باز میگردم به دانش آموز مورد نظر یعنی مهدی: من با مهدی آشنا بودم و بایستی به عنوان معلم وی که وظیفه ی آموختن وی را بر عهده گرفته بودم تلاش می کردم در این مدت سال تحصیلی فرصت داشتم هرچه زودتر اختلالات رفتاری او را از بین برده یا به حداقل برسانم. باید برای بهبود وضعیت رفتاری مهدی اقدام کنم تا سبب مشکلات جدی تر در وی نشود. و حتی بعضا در ادامه تحصیل دچار مشکل و افت تحصیلی نشود به همین دلیل با مراجعه به کتب و مقالات مرتبط با مشکل در سایت های علمی و اطلاعات علمی در خصوص مشاوره روان شناختی هم چنین استفاده از نظر کارشناسان و مشاورانی که در اینترنت و فضای مجازی مطالبی را ارائه می دهند با مطالعه ی آنها در از بین بردن این اختلال تلاش لازم را انجام دهم.

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

پیشینه داخلی

راجی و خلعتبری (۱۳۹۶) در مقاله ای با عنوان اثربخشی آموزش روش مقابله با استرس بر پرخاشگری دانش آموزان مقطع دبیرستان به انجام رساندند که این پژوهش از نوع شبه آزمایشی بود. یافته ها حاکی از آن است که بین میانگین گروه آزمایشی و گروه کنترل در تمام زیرمقیاس های پرخاشگری تفاوت معناداری وجود دارد. با توجه به این یافته ها نتیجه گیری می شود به ناشی منظور کاهش مشکلات از پرخاشگری، لزوم فراهم آوردن شرایط مناسب برای دانش آموزان و همچنین در دسترس قرار دادن این گونه آموزش ها احساس می شود.

عابدینی و همکاران (۱۳۹۹) تحقیقی با عنوان بررسی و حل مشکلات پرخاشگری دانش آموزان (نمونه موردی دانش آموز م، ص کلاس چهارم مدرسه هدایت ناحیه یک استان زنجان در سال تحصیلی به انجام رساندند که در تحقیق حاضر مبادرت به بررسی و تحلیل رفتار پرخاشگرانه ی دانش آموز کلاس چهارم در مدرسه ی هدایت ناحیه یک استان زنجان به نام م- ص نموده اند. نتایج نشان دهنده ی تاثیر مثبت و سازنده ی این روش ها در کاهش رفتارهای نامطلوب دانش آموز و در مقابل افزایش کمی و کیفی رفتارهای مناسب و به هنجار ایشان بوده است.

شاکری و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله ای با عنوان اثربخشی آموزش اخلاق خویشتن داری بر کاهش پرخاشگری دانش آموزان انجام دادند. یافته های پژوهش نشان داد که دو گروه آزمایش و گواه از لحاظ نمرات همه ابعاد پرخاشگری (فیزیکی، کلامی، خشم و خصومت) دارای تفاوت معنی داری بودند و آموزش اخلاق خویشتن داری بر کاهش پرخاشگری دانش آموزان تاثیر گذار بوده است. نتیجه گیری: در یک جمع بندی کلی می توان گفت با توجه به میزان شیوع بالای پرخاشگری در میان دانش آموزان پسر دوره اول متوسطه که در سن نوجوانی به سر می برند، آموزش اخلاق خویشتن داری می تواند راه کار مداخله ای مناسبی برای کاهش پرخاشگری آنان باشد.

کریمی دشتکی در سال ۱۳۹۷ در پایان نامه خود با عنوان پیش بینی تکانشگری، پرخاشگری و خودکنترلی بر اساس عملکرد خانواده در دانش آموزان دوره اول متوسطه شهرستان شیراز که نتایج نشان داد بین پرخاشگری و خود کنترلی با عملکرد خانواده رابطه معنی دار وجود دارد ولی بین عملکرد خانواده با تکانشگری رابطه به سطح معنی دار نرسیده است. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد عملکرد خانواده خود کنترلی را به طور مثبت معنی دار و پرخاشگری را به طور منفی معنی دار پیش بینی می کند. اما عملکرد خانواده، تکانشگری را به طور معنی دار پیش بینی نمی کند. براساس نتایج این پژوهش می توان نتیجه گرفت که عملکرد خانواده در پیش بینی پرخاشگری و خودکنترلی دانش آموزان نقش دارد.

شایق در سال ۱۳۹۷ تحقیقی با عنوان نقش عوامل خانوادگی در پرخاشگری کودکان پیش دبستانی با واسطه گری مهارت های اجتماعی انجام داد. نتایج نشان داد که از میان عوامل خانوادگی، استرس والدین و پذیرش اجتماعی بر پرخاشگری اثر مستقیم دارند که اثر استرس والدین بر پرخاشگری مثبت و اثر پذیرش اجتماعی بر پرخاشگری منفی است. همچنین شفقت به خود از طریق استرس والدین و پذیرش اجتماعی رابطه منفی و غیرمستقیم با پرخاشگری و عدم مهارت های اجتماعی دارد.

پیشینه خارجی

رونالد پاتریشیا پاترافرون در سال ۲۰۰۶ در تحقیقی با عنوان چگونه پرخاشگری دانش آموزان را کاهش دهیم؟ انجام داده است وی در نتیجه آورده است وقتی مجموعه ای از واکنش های شرطی شده روی زندگی شما اثر می گذارند، بهتر است به آن ها برجسب توصیفی بزیند تا به راحتی آن ها را شناسایی کنید. وقتی که پریسا به این موضوع توجه کرد، نتیجه گرفت که مادرش در نشان دادن مهر و محبت خود از توانایی کافی برخوردار نبود و پریسا هم برای پیوند برقرار کردن با مادرش می خواست هر طور شده است او را

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

راضی کند. برای همین، وقتی پریسا مرتکب اشتباه می‌شد، احساس خشم فراوان می‌کرد و در مقام سرزنش و تحقیر خودش حرف می‌زد؛ و این واکنش‌های شرطی شده اغلب حالت ناهشیار دارند و باید آن‌ها را به درستی شناسایی کرد. ۳. اندیشه‌های بایده‌دار در این خطای شناختی از قوانین بی‌انعطافی درباره‌ی رفتار خود و دیگران استفاده می‌شود. ۷. ذهن خوانی کسی که از این تفکر غیر منطقی استفاده می‌کند، درباره‌ی نظر و طرز فکر دیگران قضاوت شتابزده دارد و درباره‌ی واکنش دیگران نسبت به حوادث، به فرضیه سازی دست می‌زند؛ برای مثال: به این دلیل با من این طور رفتار کرد که حسود است.

روش شناسی

با توجه به مشکل به وجود آمده نوع روش تحقیق به لحاظ ماهیت کیفی و به لحاظ روشی کیفی توصیفی می‌باشد. آموزش پژوه با استفاده مشاهده، مصاحبه و بررسی اسناد اقدام به جمع آوری داده‌ها نموده است. با توجه به اینکه روش جمع آوری داده‌ها تابع نوع روش تحقیق است؛ لذا روش جمع آوری داده‌ها نیز نظرات ارائه شده از ذی نفعان مانند مدیر و همکاران مدرسه، والدین و دانش‌آموزان می‌باشد. بدین صورت که اینجانب ابتدا سراغ پرونده دانش آموز رفته و آن را مطالعه کردم. سپس با مدیر و معلمان دانش آموز مصاحبه‌هایی را در خصوص وضعیت مهدی به انجام رساندم. هم‌چنین با والدین و همکلاسی‌های وی صحبت‌هایی در باره اوضاع و احوال مهدی داشتیم. در نهایت سراغ اطلاعات تکمیلی و نظری در باب مسئله مهدی از طریق کتابخانه‌ای و مطالعه‌ی آخرین کتب و مقالات منتشر شده و سایت‌های اینترنتی اطلاعاتم را تکمیل نمودم.

راه حل‌های پیشنهادی

با توجه به اینکه در تقسیم‌بندی انواع تصمیم‌گیری، مهم‌ترین نوع تصمیم‌گیری منطقی است سعی بر آن شد تا از این نوع تصمیم‌گیری مبتنی بر گام‌ها. مراحل که پیش‌بینی گردیده است انجام گیرد. اینجانب با طی کردن گام‌های تصمیم‌گیری منطقی و اطلاعات قبلی در این باره پیشنهادهایی به شرح ذیل ارائه می‌گردد:

انتخاب شماره ۱: برقراری رابطه صمیمی و صحبت با دانش‌آموز و ایجاد محیطی صمیمی با وی پیامدهای مثبت و منفی انتخاب شماره ۱:

(مثبت)

- اگر میزان پذیرش فرد پرخاشگر در مدرسه از طرف معلم و همسالان مورد بررسی قرار گیرد می‌تواند بسیار اثرات مثبتی در نوع رفتار دانش‌آموز فراهم آید.

- حاصل کردن حداقل شناخت از مجموعه رفتارهای به‌هنجار و نابه‌هنجار دانش‌آموزان باعث نگاه عمیق معلم برای حل مشکل دانش‌آموز می‌شود.

(منفی):

- گاهی اوقات برقراری رابطه صمیمی با دانش‌آموز موجب سو استفاده برخی دانش‌آموزان به علت برداشت غلط خواهد شد.

انتخاب شماره ۲: معرفی به مشاوره برای آگاهی دانش‌آموز از رفتار خود در نگرش دیگران

پیامدهای مثبت و منفی انتخاب شماره ۲:

(مثبت)

- نگاه اجمالی مشاور به مسئله می‌تواند در تسریع روند ریشه‌یابی مشکل بسیار ضروری و مهم باشد.

- پیشنهاد مشاور در خصوص تفریحات دانش‌آموز و خانواده‌ی دانش‌آموز پرخاشگر و اینکه وی را بایستی به طرف تفریحات سالم و ورزش سوق داد تا نگاه مثبت به خود و دیگران داشته باشد.

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

- امیدوار کردن دانش آموز به آینده و تشویق و ترغیب او در رابطه با انجام کارهای خوب از سوی مشاور می تواند سبب ایجاد انگیزه در حذف رفتار پر خاشگرانه باشد.

(منفی):

- یافتن مسائل انضباطی توسط مشاور نباید صرفاً به محیط مدرسه محدود نشود. دانش آموزان فقط چند ساعتی در مدرسه هستند و بقیه ساعات زندگی خود را در خانواده و محله می گذرانند. بنابراین، ریشه های آن را باید در جاهای دیگر نیز دید و برای حل آن نیز باید از آن ها کمک گرفت. در غیر اینصورت نمی تواند اثربخش باشد.

انتخاب شماره ۳: رفع ناکامی ها و محدودیت های دانش آموز با برگزاری اردو پیامدهای مثبت و منفی انتخاب شماره ۳:

(مثبت):

- با انجام قرارداد امکاناتی که زمینه ساز تفریحات سالم از جمله اردوهای تفریحی دانش آموز می باشد می تواند اثرات مثبتی در روح و روان دانش آموز بگذارد.

- ایجاد انگیزه با ترتیب دادن برنامه های متنوع، اردو و برنامه های شاد

- تقویت اعتماد به نفس و تشویق و ترغیب ایشان به بهبود اوضاع

- خانواده ی فرد پر خاشگر را به طرف تفریحات سالم و ورزش سوق داد

(منفی):

- لازمه ی برگزاری اردو انجام سازوکارهای آن و مدیریت آن می باشد که اگر درست انجام نشود مشکلات بسیاری به بار خواهد آورد. لذا برخورد هدایت گرایانه نیروی انسانی متخصص می تواند در پرکردن این اوقات نقش بهینه ای را داشته باشد. همچنین با این که ضرورت برگزاری اردوها با تکیه بر آموزش یک اصل ثابت شده است اما بی برنامه گی در اردو نیز می تواند آثار زیانباری بر روح و جسم دانش آموزان شرکت کننده برجای بگذارد.

- در برنامه ریزی یک اردو باید نوع اردو، هدف از برگزاری آن و موضوع آن کاملاً مشخص باشد. یک اردو زمانی می تواند مفید باشد که موارد فوق در آن رعایت شده باشد. در غیر اینصورت زیانبار خواهد بود.

انتخاب شماره ۴: آموزش اخلاق خویشتن داری به دانش آموز

پیامدهای مثبت و منفی انتخاب شماره ۴:

(مثبت):

- آموزش اخلاق خویشتن داری با رویکرد دینی اعتقادی می تواند در این سنین در جهت رفتار و حسنات و اسلامی سبب کاهش مشکلات اخلاقی و رفتاری دانش آموزی گردد. که در پژوهش های گذشته بر روی طیف دانش آموزان بسیار مفید و موثر بوده است.

(منفی):

- اگر موضوعات اخلاق خویشتن داری دینی در بین دانش آموزان متناسب با سنین آنها تشریح نشود با بی حوصلگی و نفهمیدن موضوع بحث سریعاً دانش آموزان واکنش منفی نشان می دهند.

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

انتخاب شماره ۵: آموزش مهارت های فرزندپروری به والدین کودک

پیامدهای مثبت و منفی انتخاب شماره ۵:

(مثبت):

- مهارت های فرزند پروری والدین نقش مهمی در شکل گیری شخصیت کودک و دانش آموز دارد
- مهارت های فرزند پروری والدین تاثیراتش را تا پایان عمر باقی می گذارد از این رو یادگیری این مهارتها ضروری است.

(منفی):

ندارد

انتخاب شماره ۶: آموزش مهارت مدیریت استرس به والدین دانش آموز

پیامدهای مثبت و منفی انتخاب شماره ۶:

- بخش مهمی از علل پرخاشگری دانش آموزان ناشی از استرس و اضطراب است که در تحقیقات دانش پشتیبان مشخص شده است.

ندارد

اجرای ایده

در فصل سوم تصمیم اول اینجانب به عنوان معلم مهدی برقراری رابطه صمیمی و صحبت با دانش آموز و ایجاد محیطی صمیمی با وی بود که با توجه به اطلاعات و دانش پشتیبان در چندین جلسه وقت گذاشتن و با روی گشاده و مهر و محبت مشکلاتی که منزل و یا با دیگر گروه همسالان داشته را ریشه یابی کنم که با این کار نتایجی را بدست آوردم از جمله اینکه ایجاد رابطه ای دوستانه و ساختن جوی مساعد برای دانش آموز حاشیه امنی قرار می دهد تا به علت ها و ریشه های رسیدن به مشکل را در آنها بیابید. لذا تشخیص دادم زمان مساعد و مناسب برای اقدام های لازم دقیقاً بعد از شناخت معضل و مکان مناسب این کار در مرحله ی اول می تواند خانه و بعد مدرسه باشد.

دومین انتخاب معرفی به مشاوره برای آگاهی دانش آموز از رفتار خود در نگرش دیگران بود که اینجانب با معرفی مهدی به مشاور مدرسه اینکار را انجام دادم و مشاور چند جلسه تعیین نموده و با وی صحبت کرد. نتیجه ی صحبت های مشاور مدرسه با مهدی این بود که مشکل از سوی خانواده و والدین مهدی نشات می گیرد. لذا بر آن شدم تا به همراه مشاور مدرسه و دعوت از والدین مهدی به حل مشکل والدین بپردازیم. با دعوت از والدین دانش آموز و صحبت با آنها به صورت جداگانه متوجه شدم که پدر مهدی نیز همانند وی فردی عصبانی و پرخاشگر بوده که سبب الگو گیری فرزندش شده است

هم چنی در روند کار با مهدی با ایجاد یک اردوی دوستانه با دانش آموزان با تمرکز بیشتر بر روی مهدی توانستیم از خودشان در حل مشکلشان استفاده کنیم و تشخیص دادم زمان مساعد و مناسب برای اقدام های لازم دقیقاً بعد از شناخت معضل و مکان مناسب این کار در مرحله ی اول می تواند خانه و بعد مدرسه و مکان های تفریحی و اردوگاه ها باشد. با هماهنگی با مدیر مدرسه دو مورد اردوی تفریحی را به مقصد های امام زاده سیدعبدالله و اردوگاه تفریحی خوران داشتیم که در این اردو نیز با صحبت و مشاهده ی رفتار مهدی متوجه شدیم که از کلا والدین او وی را به اردو و تفریح نبرده اند.

با مراجعه به چندتا مقاله آموزشی و سرفصل گیری از آنها جزوه ای را برای خودم آماده کردم که در چهار جلسه در نمازخانه مدرسه به دانش آموزان و از جمله مهدی که در آنجا حضور داشت تدریس کردم که نتایج آن را به وضوح و به مرور در چند هفته در رفتار

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

مهدی مشاهده کردم. بزوریکه مهدی سعی می کرد مواردی که در نمازخانه اشاره کردم را اجرایی کند و این نشان از تاثیر گفته ها در رفتار مهدی داشت.

آموزش مهارت های فرزندپروری به والدین کودک از جمله انتخاب پنجم بود. چنانکه در دانش پشتیبان و نظریات مطرح شده و تحقیقات انجام شده اینگونه آموزش ها می تواند اثرات بسیار مثبتی در نوع روابط والدین با فرزندان شان داشته باشد با هماهنگی با مدیر مدرسه و موسسه مردم نهاد در شهرستان ایوان که از اهداف آن ها برگزاری کلاس های فرزند پروری و پیشگیری از آسیب های اجتماعی بود دو کارگاه را برای اولیای دانش آموزان در مسجد کنار مدرسه برگزار کردیم که بنده هم با مشاور مدرسه در آنجا حضور یافتیم. در این کارگاه های آموزشی روش هایی برای فرزندپروری سالم، مهارت هایی برای خانواده های موفق در امر تربیت فرزندان، توجه به احساسات فرزندان، نوع پاداش و تنبیه و.. مطرح گردید.

مسئله را با اولیای مدرسه مطرح کردم و از آنها راهکار خواستم و گفتم کاش همه همکارانی که با بچه های این کلاس سر و کار دارند را در یک جلسه گرد هم می آوریم و با مطرح کردن مسئله از نظرات ایشان نیز بهره می بردیم. ایشان گفتند در یک جلسه شورای آموزگاران مسئله را عنوان می کنیم که جلسه شورا یکی دو بار پس از این صحبت تشکیل شد که همیشه متأسفانه مسائلی که از دید مدرسه مهم تر بود مانع از طرح مسئله کلاس شد لذا امکان انجام انتخاب شماره ۶ یعنی آموزش و کلاس برای والدین مهیا نشد.

نتیجه گیری

از بررسی ها، راه حل ها و عملکرد آنها می توان نتیجه گرفت که فضای سالم و شاداب می تواند هم از نظر جسمی و هم از نظر روحی برای دانش آموزان مفید باشد. مربی متخصص و با تجربه می تواند از نظر روحی و روانی و رفتاری به دانش آموزان کمک کند. ایجاد و توسعه کلاس های ورزشی برای پر کردن اوقات تفریغ باعث شادابی و نشاط و کم کردن پرخاشگری می شود. اگر رابطه اولیاء با مدرسه بیشتر باشد دانش آموزان موفق تر هستند. اگر جلسه های شورای معلمان در رابطه با مشکلات درسی و روحی و روانی دانش آموزان باشد جامعه ی موفق تری خواهیم داشت. مطالعه ی کتاب های مختلف، استفاده از اینترنت و کارهای انجام شده ی دیگران کمک مؤثری است. ارتباط بین معلم و اولیاء در تمام کارها اثر بخش است. رایگان و ارزان کردن ورود افراد به مکانهای ورزشی مانند استخرها و بازیهای گروهی مؤثر است. تشویق در هر کاری اثر مثبت تدارک که حتماً آنها را باید در مقابل پیشرفت کار خوبشان تشویق کرد.

پیشنهادها

الف: مسئولین:

- امکانات زیادی در اختیار آموزگاران و مدارس بگذارند.
- آموزگاران موفق را تشویق کنند.
- برنامه ای برای اینکه همه ی معلمان از آموزش های ضمن خدمت استفاده کنند داشته باشند.
- به پیشنهادهای معلمان موفق و دلسوز احترام بگذارند.
- در کنار تعلیم به پرورش جسم و روح دانش آموزان بپردازند.

ب: آموزگاران

- برای اجرای راه حل ها و بهتر کردن فضای آموزشی باید فرصت ها را غنیمت شمرد.
- همیشه برای موفقیت خود باید از والدین دانش آموزان و بقیه ی همکاران همکاری گرفت.

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

- برای موفقیت و به نتیجه رسیدن باید تشویق را مد نظر قرار داد.
- برای برطرف کردن مشکلات بهتر است تحقیق و پژوهش کرد.
- به دانش آموزان احترام گذاشت و با آنان صمیمی بود.
- روشهای ارائه شده را هر سال در اختیار بقیه ی همکاران قرار داد.
- اگر در کلاس با مشکلی برخورد کردند حتماً به مسئولین و همکاران در میان بگذارند چون به تنهایی به نتیجه ی خوبی نمی توان رسید.
- از دانش آموزان به عنوان معلم ثانی و همیار معلم کمک بگیرند.
- با اولیاء دانش آموزان ارتباط داشته باشند.

ج : دانش آموزان

- به گفته های دبیران احترام بگذارند
- به سخن والدین توجه کنند.
- در کلاس درس به هنگام ورزش آرامش خود را حفظ کنند.
- ادب و اخلاق ورزشی را در همه ی زمینه ها رعایت کنند.
- به گفته های مشاورین توجه کرده و از کتاب های آموزشی در کنار کتاب های درسی استفاده کنند.
- اخلاق نیکو و آرامش و خوش خلقی را به دیگران نیز آموزش دهند.
- از گوش کردن به فیلم های خشن و جنگی بپرهیزند.

د: به اولیاء

- در برابر فرزندانشان با یکدیگر جدال و بحث نکنند.
- با آرامش با فرزندان رفتار کنند.
- آنها را به محیط های گردشگری ببرند.
- به آینده ی فرزندان توجه خاصی داشته باشند.
- برای حفظ سلامتی بچه ها با مدرسه در ارتباط باشند.
- والدین با آشنایی به پیامدهای بی توجهی عاطفی به وظایف خود آگاه شوند.

محدودیت ها

از جمله موانعی که در مسیر تحقیق بود به شرح ذیل اعلام می گردد:

۱. عدم همکاری والدین با مدرسه به علل بسیاری از جمله عدم توجه، اشتغالات به دانداری و کشاورزی و...
۲. نیازمند بودن وقت زیاد در طول تحصیلی برای انجام هماهنگی های لازم
۳. نتایج تحقیق حاضر به علت کمبود نمونه ها قابل تعمیم نبوده و ضروری است تا جهت بررسی دانش آموزان جامعه آماری بیشتری مورد بررسی قرار گیرد.
۴. فقدان امکانات مالی مناسب جهت انجام بهتر پروژه نگرانی و مشکلی بزرگ بر سر راه تحقیق بود.

(الف) منابع فارسی

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

- ابراهیم پور، داوود؛ راد، فیروز؛ تقی پور، فریدون (۱۳۹۲)، عوامل اجتماعی مرتبط با ناسازگاری در بین زوج های مراجعه کننده به دادگاه خانواده مشکین شهر در سال ۱۳۹۱، مجله مطالعات جامعه شناسی، سال سوم، شماره نهم، صفحات ۳۷ تا ۵۲.
- اسماعیلی، علی؛ ابراهیمی، بهمن؛ شایسته، سیاوس (۱۳۸۵)، روان شناسی اجتماعی، تهران، انتشارات شلاک، انور،
- راجی، نرگس؛ خلعتبری، جواد (۱۳۹۶)، اثربخشی آموزش روش مقابله با استرس بر پرخاشگری دانش آموزان مقطع دبیرستان، فصلنامه مطالعات روان شناختی، دوره سیزدهم، شماره ۵۰، صفحات ۱۱۹ تا ۱۳۴.
- رونالد؛ پاتریشیا پاترافرون (۱۳۸۵)، چگونه پرخاشگری دانش آموزان را کاهش دهیم، فصلنامه رشد آموزش مشاور مدرسه پاییز، شماره ۵، صفحات ۱۴ تا ۱۷.
- رجایی ریزی، حمید (۱۳۹۵)، اندیشنامه چیست؟، دیپاچه، صفحات ۱۱ تا ۱۲.
- شاکری، محسن؛ بزرگر بفرولی، کاظم؛ محمدی، علیرضا (۱۳۹۸)، اثربخشی آموزش اخلاق خویشتن داری بر کاهش پرخاشگری دانش آموزان، فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، سال چهاردهم، شماره ۲، صفحات ۳۹ تا ۴۷.
- شایق، محمد (۱۳۹۷)، نقش عوامل خانوادگی در پرخاشگری کودکان پیش دبستانی با واسطه گری مهارت های اجتماعی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه یزد.
- عابدینی، لیلا؛ رسولی، مجتبی؛ نوروزی منش، لیلا (۱۳۹۹)، بررسی و حل مشکلات پرخاشگری دانش آموزان (نمونه موردی دانش آموز م_ص کلاس چهارم مدرسه هدایت ناحیه یک استان زنجان در سال تحصیلی ۹۸-۹۹، اولین کنفرانس ملی پژوهش های کاربردی در فرایند تعلیم و تربیت، اداره کل آموزش و پرورش استان هرمزگان.
- کریمی دشتکی، صدیقه (۱۳۹۷) پیش بینی تکانشگری، پرخاشگری و خودکنترلی بر اساس عملکرد خانواده در دانش آموزان دوره اول متوسطه شهرستان شیراز، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ارسنجان.
- کهندل، جواد؛ مصطفی لو، فاطمه؛ مصطفی لو، حمیده (۱۳۹۴)، نقش آفرینی معلمان ورزش در کنترل و پیشگیری از خشونت و پرخاشگری در بین دانش آموزان مقطع ابتدایی، اولین همایش ملی علوم ورزشی نوین، ورزش حرفه های و ارتقاء تندرستی.
- لورای، برک (۱۳۸۴) روان شناسی رشد از لقاح تا کودکی، ترجمه یحیی سیدمحمدی، تهران، انتشارات ارسباران.
- معین، محمد. (۱۳۸۱). فرهنگ فارسی معین. تهران: انتشارات کبیر.
- نورادی، طیبه؛ یمنی، محمد؛ باقری نیا، حسن (۱۳۹۵)، تأثیر بازی درمانی در کاهش پرخاشگری دانش آموزان کم توان ذهنی آموزش پذیر، دومین همایش ملی مدرسه، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی.

(ب) منابع انگلیسی

Moher N.(۲۰۰۳), "Psychiatric mental health nursing". Hoboken: Wiley and Sons;. p. ۵۵۶.